

На правах рукопису

ГАВРИШ Наталія Панасівна

**СТРУКТУРА СКЛАДУ І ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО
РОЗВИТКУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

(Діахронічне дослідження)

Спеціальність 10.02.04 — германські мови (англійська)

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

00754092 (R)

Робота виконана в Одеському державному університеті імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник — доктор філологічних наук, професор ТАРАНЕЦЬ Валентин Григорович

Офіційні опоненти — доктор філологічних наук, професор ПОНОМАРЕНКО Лілія Олександрівна

— кандидат філологічних наук, доцент ЄРЬОМЕНКО Тетяна Євстафіївна

Провідна організація — Дніпропетровський державний університет

Захист відбудеться 15 вересня 1994 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 068.24.08 з філологічних наук в Одеському державному університеті ім. І. І. Мечникова (270058, Одеса, Французький бульвар, 24/26, ауд. 130).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Одеського державного університету.

Автореферат розіслано «10» серпня 1994 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ГХОР Н. М.

Останнім часом значно зріс інтерес до гуманітарних наук, в тому числі і до мовознавства як в цілому, так і до окремих його розділів. Дальшого розвитку набула і діахронічна фонологія, яка вивчає зміни в структурі і функціонуванні фонетичних одиниць і системи в історичному плані. На сучасному етапі намітилась тенденція до об'єднання досліджень синхронних мовних явищ з діахронічними. Саме таке поєднання може не тільки виявити суть тих чи інших мовних явищ, але й розкрити причини їх змін, які ще й досі залишаються нез'ясованими. Це і визначило актуальність обраної теми дослідження.

Інтерес до проблем складу і складоподілу виявився в появі значних монографічних досліджень (Курилович, 1962; Таранець 1981; Панфилов, 1985; Куліна, 1985; Потапова, 1986; Чоботар, 1987 та ін.), в яких головна увага приділяється визначенню етимології складу, його структури і особливостей функціонування в різні періоди розвитку мови.

Фонетичну структуру складу на матеріалі англійської мови вивчали і вивчають багато вчених, серед яких найгрунтовнішими є дослідження Г. П. Торсуєва (1962, 1975, 1977). Проте в цих працях проаналізовані сполучення приголосних в межах складу тільки в сучасній англійській мові і на матеріалі лише словників. Залишились не вирішеними питання частоти вживання тієї чи іншої структури в мовленні, в зв'язаних текстах писемних пам'яток. Структура складу в давньоанглійській мові розглянута в монографії А. Ю. Степанавічюса (1987). Проте автор не торкається питань динаміки розвитку структури складу в середньоанглійській і новоанглійській мовах. Контрастивному дослідженню особливостей структури складу і його функціонування в сучасній англійській мові в порівнянні з українською присвячена дисертація В. В. Нечепуренко (1992).

Досі немає робіт, в яких би розглядалися структури складу в англійській мові та особливості його функціонування в різні історичні періоди. Крім того, цікавим є невивчене питання дистрибуції складу в межах морфеми і слова, що визначає його функціональне навантаження.

Все це визначає актуальність даного дослідження. Метою дисертаційної роботи є типологічний аналіз стру-

ктури складу і його функціонального значення в англійській мові давнього, середнього та нового періодів, виконаний на матеріалі писемних пам'яток відповідних історичних періодів.

У дослідженні ставляться такі з а в д а н н я:

1. Визначення різновидів структури складу в різні періоди історії англійської мови.

2. Аналіз фонетичного наповнення структури складу в кожному періоді існування мови.

3. Визначення динаміки розвитку складових структур в діакронії та вивчення фонетичних змін, виявлених в різні періоди історії мови і по можливості встановлення їх походження.

4. Розгляд зміни складу в нерозривному зв'язку з морфемною структурою слова.

5. Визначення загальних тенденцій розвитку структури складу в історії англійської мови.

На захист виносяться такі п о л о ж е н н я:

1. На початку складу (і слова) в усі періоди розвитку англійської мови зустрічаються лише такі сполучення приголосних, які утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги (крім запозичених слів).

2. Сполучення приголосних, що знаходяться в кінці складу (слова), утворюють низхідну, висхідну чи рівну зміну (або їх комбінації) артикуляційної напруги в протилежність початку складу.

3. Розвиток англійської мови свідчить про фонетичне посилення початку слова (складу) і послаблення його кінця, що привело до стягнення фонетичної структури слова в напрямку до його кореня.

4. Різні типи консонантних сполучень дозволяють розрізняти сильну (початкову), серединну і кінцеву (слабку) фонетичні позиції в слові.

5. Розвиток англійського складу вказує на збільшення кількості реалізованих в ньому морфем, що свідчить про компресію мовної інформації в межах однієї одиниці мовлення.

6. Припускається, що історичні зміни структури складу викликані перш за все змінами на граматичному та лексичному рівнях.

Н о в и з н а дослідження в тому, що вперше розглядається в діакронічному аспекті структура складу, її частота і особливості розвитку та функціонування в англійській мові.

Н а у к о в а ц і н н і с т ь роботи полягає у визначенні загальних тенденцій розвитку структури складу в англійській мові, починаючи з давнього періоду і до нашого часу. Встановлення закономірностей в розвитку структури складу дозволяє точніше реконструювати фонетичну систему мови і прогнозувати загальні тенденції в розвитку структури складу на майбутнє.

П р а к т и ч н у ц і н н і с т ь роботи становить те, що результати дослідження можуть бути використані в лекціях з іс-

торії англійської мови, в методиці викладання англійської мови як іноземної, в спецкурсах, студентських наукових гуртках і семінарах, а також при написанні курсових і дипломних робіт.

М а т е р і а л о м для дослідження послужили вибірки з текстів писемних пам'яток, що відносяться до різних історичних періодів, а саме: вибірки з «Англо-саксонського літопису» і «Беовульфа» — давньоанглійського періоду (10015 складів); «Літопису Англії» Кепгрейва і «Кентерберійських оповідань» Чосера — середньоанглійського періоду (10020 складів) і вибірок з творів сучасних англійських письменників та істориків: (H. Bates, A. Christie, L. Hartley, T. Wain, M. Briggs та ін.) (10732 склади).

В роботі використані різні м е т о д и дослідження: структурно-статистичний, функціональний і порівняльно-історичний.

А п р о б а ц і я роботи. Основні положення дисертації знайшли відображення у виступах на наукових та науково-методичних конференціях та семінарах Київського педагогічного інституту іноземних мов (1989 р.), Чорноморського вищого військово-морського училища ім. Нахімова (1991 р.), міжвузівській науковій конференції з проблем контрастивної лінгвістики (Кіровоград, 1993 р.), науковій конференції Одеського державного університету (секція фонетики і фонології, 1994 р.). Результати роботи відображені в чотирьох публікаціях.

С т р у к т у р а дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох глав, заключення, списку використаної літератури і додатку (в роботі представлено 31 таблицю та 7 рисунків).

ЗМІСТ РОБОТИ

У в с т у п і дається обґрунтування вибору теми, визначаються її актуальність, наукова новизна, методи дослідження. Розглянута проблема складу і складоподілу в англійській мові з урахуванням основних положень енергетичної теорії мовлення (Таранець, 1981). Ця теорія поєднує чотири моменти складоподілу, що були визначені Г. П. Торсуєвим, а саме: 1) сполучення звуків; 2) сила фонаційного виходу; 3) напруга артикуюючих органів мовлення і 4) співвідношення фаз поєднаних звуків з результатами експериментальних досліджень по відношенню до власної напруги приголосних. Групи приголосних розподіляються по своїй нарузі в такому порядку (в напрямку зменшення значень): напівголосні (w, j) -R_w, плавні (r, l) -R_r, носові (m, n, ŋ) -R_n, зімкнені глухі (p, t, k) -T, дзвінки (b, d, g), -D, щілинні дзвінки (v, z, ʒ, ð) -Z та щілинні глухі (s, f, ʃ, h, θ) -S.

Основні правила складоподілу формулюються так:

1. В словах типу SVCVCV інтервокальний приголосний приєднується до наступного голосного, утворюючи разом з ним окремих склад. Наприклад: д. а. па-ma; с. а. ho-li; н. а. ho-li-day.

2. Якщо в структурі слова є два чи більше інтервокальних приголосних, то початок складу утворюють такі сполучення, які за своєю власною напругою мають висхідний напрямок. Наприклад: д. а. sweo-stor, с. а. bur-sten, н. а. coun-try.

3. У багатоморфемних словах граматичний критерій важливіший за фонетичний і складоподіл проходить на межі морфем. Наприклад: д. а. scip-gar, с. ā. frend-lich, н. а. un-real.

В першій главі коротко дається характеристика фонетичної системи англійської мови раннього періоду, розглядаються структури складу в текстах. Всього було виявлено і проаналізовано 15 різних структур, серед яких 4 відкритих і 11 закритих. Вже в цей період розвитку в англійській мові перевагу мають закриті склади (53,86%). Найпоширенішою з усіх виявилась структура CV (38,63%), вживання якої переважає в початковій позиції слова (див. рис. 1).

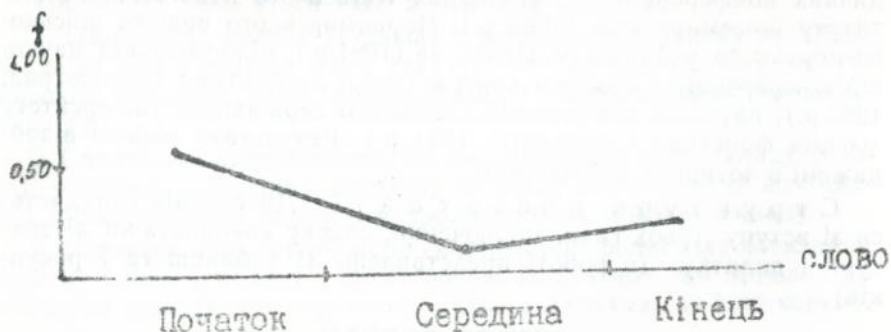

Рис. 1. Частота вживання складу CV в межах давньоанглійського слова

Всі виявлені структури, як відкриті, так і закриті реалізуються в різних частинах мови — повнозначних і неповнозначних.

На початку відкритого складу може бути до 3-х приголосних. Двоконсонантні превокальні сполучення, які зустрілись в структурі CCV, це: sw-, sc-, dr-, fl-, hw-, pr-, sl-, dr-, sp-та інші. Наприклад: swā, scī-pe, preo-ste. Вони мають загальний вигляд ST-, SR-, TR-, DR- і завжди утворюють висхідний напрямок зміни артикуляційної напруги з максимальним значенням на головному.

Структурі V належить незначна кількість складів (2,58%). Головним чином вона вживається на початку двоскладових і трискладових слів. Наприклад: ū-re, ā-hofen, e-geslicum.

Склад CCCV мало поширений в давньоанглійських текстах. (0,22%). Триконсонантні сполучення, що входять до його складу, це: str-, spr-, scr-. Наприклад: scry-dan, ge-spre-can, Win-ce-stre.

Вони мають загальний вигляд STR- і також утворюють висхідну зміну напруги.

Як видно з прикладів, саме таке правило сполучення приголосних і стало в нашому дослідженні ознакою початкового складу і критерієм складоподілу в слові. В окремих випадках, що базуються на міжморфемному поділі, морфемна межа може не співпадати з фонетичною. Проте прийняте нами правило складоподілу не порушується: початок складу утворюється приголосними з висхідною зміною артикуляційної напруги.

Початок слова, що припадає на кореневу, наголошену морфему, є сильною фонетичною позицією, де реалізуються фактично всі голосні та приголосні фонемі. В кінцевій, ненаголошеній, флективній позиції деякі приголосні зовсім відсутні, а серед голосних складотворчим виступає головним чином монофтонг [e]: fea-li-ce, in-la-go-de.

За своїм морфемним наповненням відкриті структури можуть мати одну морфему (treo, hier-de), частину кореневої морфемі (sta-ne) або частину кореня + афікс (sta-ne, де -ne → n+e).

Серед закритих складових структур у давньоанглійських текстах найпоширенішою виявилась CVC (30,93%), яка найчастіше реалізується в двоскладових словах.

У превокальній позиції закритих структур CCVC, CCCVC та ін. зустрічаються такі ж сполучення приголосних, як і у відкритих структурах, і вони теж утворюють висхідну артикуляційну напругу. Це сполучення типу ST-, SR-, TR-, DR-, STR-. Наприклад: steal, hwilc, preost, dryht, streng.

Така характеристика початку слова є загальногерманською, відхилення від неї мають місце лише в запозичених словах.

У поствокальній позиції закритих структур двоконсонантні сполучення приголосних мають загальний вид: -RD, -RS, -ST, -R_rR_r. Наприклад: sweord, forð, dryht, earl. Вони так само, як і триконсонантні, утворюють різну зміну артикуляційної напруги: низхідну — swinc, earm, bring[†]; висхідну (тільки двоконсонантні) — naht, oft; низхідно-висхідну — worht; півно-висхідну — niehst.

Порівняльний аналіз давньоанглійських структур складу і більш древніх споріднених германських форм (готськ., давньоскандин.) виявив їх фонетичне стягнення в давньоанглійській мові внаслідок артикуляційного послаблення в кінці слова і зникнення окремих звуків, тобто мав місце такий розвиток форм: герм. CVCC → д. а. CVC; герм. CCVCC → д. а. CCVC; герм. CVC-CVC → д. а. CVCC. Наприклад: герм. hlaifs → д. а. hlaf; герм. har-dus → д. а. heard.

Щодо морфемного наповнення, то, як і відкриті структури, закриті можуть мати одну морфему (earm); частину морфемі (win-tres), частину кореня + морфему (афікс) -(win-tres). Ок-

ремі склади мають по 2 морфеми: $\bar{ne}om = ne + eom$, $ni\bar{s} = ne + is$ та інші, які утворились в результаті з'єднання заперечної частки НЕ з формами деяких дієслів.

Д р у г а г л а в а присвячена дослідженню структури складу в текстах середньоанглійського періоду. Спочатку дається короткий коментар тих фонетичних процесів і змін, що мали місце на той час і призвели до перерозподілу складових структур в англійській мові цього періоду.

В текстах було виявлено 16 різних структур складу, серед них 4 відкритих і 12 закритих (див. табл. 1). Як і в давньоанглійській мові, перевагу мають закриті склади (52,36%), які збільшились на одну структуру (CVCCCC). Відкриті ж структури складу залишились ті ж самі, що і в давньоанглійському періоді.

Найчастотнішою з усіх структур виявилась теж структура CV (39,34%), яка в одно-, дво- та багатоскладових словах реалізується на початку, в середині та в кінці слова.

Значно збільшилась у середньоанглійських текстах частота вживання структури V у порівнянні з д. а. (д. а. — 2,58%, с. а. — 4,64%). Це зростання частоти вживання викликане появою нової форми неозначеного артикля a (із $\bar{a}n$), а також займенника і (д. а. $\bar{i}c$). В той же час зменшилась частка структури CCV (д. а. — 4,7%, с. а. — 3,5%). Двоконсонантні превокальні сполучення цієї структури (tr-, sn-, kn-, thr-, pr-, qu[kw-], gr-, st- та інші) мають загальний вид ST-, SR-, TR-, DR- і утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги. Наприклад: tre, krew, que-ne, pray-se, grie-fe, be-ste.

У превокальній частині як відкритих, так і закритих структур може бути до трьох приголосних. Триконсонантні сполучення структури CCCV (str-, scr-) мають вид STR- з висхідною зміною напруги. Наприклад: strei-tig, de-scri-ve, no-stre.

Серед закритих структур найчастотнішою виявилась CVC (28,75%).

Двоконсонантні і триконсонантні превокальні сполучення закритих структур, як і відкритих, мають моделі ST-, SR-, TR-, DR-, STR-: st-, kn-, cl-, wh[hw]-, dr-, fl- та інші, str-, scr-. Наприклад: stif, droght, clept, what, brayn, flessh, strok. Завдяки словам, що були запозичені з французької, в структурі CCVC, що міститься в кінці слова, з'явилися нові превокальні двоконсонантні сполучення: [sj-, zj-, tj-, dj-]: pa-cioun [pa-'sju:n].

У поствокальній частині складів реалізується також до трьох приголосних, в одному випадку — до чотирьох (a-mongst) з перевагою низхідної напруги. В цілому модель односкладового слова в середньоанглійській і давньоанглійській мовах має вигляд SRVRS, що являє собою «дзеркальне» відображення по відношенню до голосного.

В структурах складів середньоанглійської мови трапились такі зміни: в складі відбулось артикуляційне послаблення в превокальній частині і посилення наголошеного голосного. В межах слова в цілому має місце посилення напруги в початковому наголошеному складі і послаблення в кінцевому, що привело до утворення кінцевого редукованого [ə].

Щодо морфемного наповнення, то як відкриті, так і закриті склади можуть мати одну морфему (thre, frend), частину морфеми (que-ne, hear-ty), частину морфеми + афікс (que-ne, hear-ty).

Порівняння частоти реалізації структур у давньоанглійській та середньоанглійській мовах виявляють в загальному вигляді деяку стабільність у функціонуванні складів, яка була досягнута впливом двох протилежно діючих факторів. Один з них — граматичний — був спрямований на утворення структур складу закритого типу, другий — лексичний — в першу чергу запозичені слова, — підтримував загальну кількість структур складу і співвідношення їх частоти на рівні давньоанглійського періоду. Очевидно, ці два фактори визначили розвиток фонетичної системи англійської мови в наступні періоди.

У межах англійського складу траплялись зміни, викликані граматичним та лексичним факторами, а також зміни, які необхідно кваліфікувати як власне фонетичні, підпорядковані змінам в межах слова. Припускаємо, що звукові зміни в складі трапляються насамперед під впливом вищих рівнів — граматичного та лексичного, а потім вже під впливом змін супрасегментних одиниць (інтонації, наголосу, фонотактичних одиниць).

В третій главі розглядаються структури складу в сучасній англійській мові.

З усіх фонетичних процесів, що відбувались на той час (початок XV ст.), найзначнішим виявилось зникнення ненаголошених голосних. В результаті цих змін середньоанглійські двоскладові слова і форми з ненаголошеним складом скоротились на один склад. Крім того спрощення деяких двоконсонантних сполучень, зникнення ряду приголосних викликали перерозподіл структур складу в новоанглійській мові в порівнянні з середньоанглійським періодом. Вони викликали зміни в частоті вживання складу і привели до утворення нових структур, яких раніше не було в англійській мові.

У відібраних текстах виявлено 20 різних структур, серед яких 4 відкритих і 16 закритих (див. табл. 1). Більшість складів належить до закритих структур (55,31%). Найпоширенішим з усіх, як і в попередні періоди, виявився склад CV (35,32%), частота вживання якого зросла головним чином за рахунок вокалізації кінцевого г (див. рис. 2).

Структура складу і частота його вживання в текстах
в різні періоди розвитку англійської мови

Періоди Структури	Давньоанглійськ.			Середньоанглійськ.			Новоанглійськ.		
	К-сть	% до заг. к-сті	Ранг	К-сть	% до заг. к-сті	Ранг	К-сть	% до заг. к-сті	Ранг
CV	3869	38,63	1	3942	39,34	1	3790	35,32	1
CVC	3098	30,93	2	2881	28,75	2	3074	28,64	2
VC	813	8,11	3	973	9,71	3	1077	10,04	3
VCC	572	5,71	4	408	4,07	6	334	3,11	7
CCV	471	4,70	5	351	3,50	8	327	3,05	8
CVCC	427	4,26	6	552	5,50	4	831	7,74	4
CCVC	401	4,00	7	356	3,55	7	339	3,16	6
V	259	2,58	8	465	4,64	5	661	6,16	5
CCVCC	55	0,54	9	48	0,48	9	113	1,05	9
CCCV	22	0,22	10	15	0,15	10	18	0,17	11
CVCCC	12	0,12	11	8	0,08	12	101	0,94	10
CCVC	11	0,11	12	12	0,12	11	18	0,17	12
CCCVCC	3	0,03	13	6	0,06	13	13	0,12	13
CCVCCC	1	0,01	14	1	0,01	14	12	0,11	14
CCCVCCC	1	0,01	15	1	0,01	15	4	0,04	17
CVCCCC	—	—	—	1	0,01	16	2	0,02	18
VCCC	—	—	—	—	—	—	11	0,102	15
CCVCCCC	—	—	—	—	—	—	5	0,05	16
CCCVCCCC	—	—	—	—	—	—	1	0,009	19
CVCCCC	—	—	—	—	—	—	1	0,009	20
Всього:	10015			10020			10732		
— відкрит. —	4621	46,14%		4773	47,63%		4796	44,69%	
— закритих —	5394	53,86%		5247	52,36%		5936	55,31%	

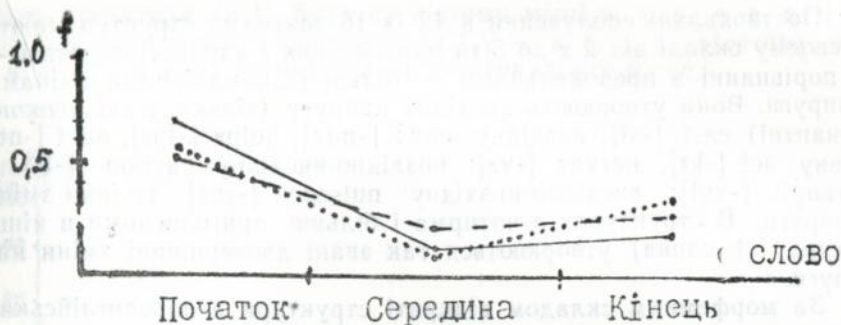

Рис. 2. Частота вживання структури CV в межах слова:

(. - д. а.; - - - - - - с. а.; ————— - н. а.).

Цікаво відзначити, що майже половина складів структури V (всього їй належить 6,16%) — це односкладові слова, серед яких перше місце займає неозначений артикль а. Нагадаємо, що в д. а. текстах односкладовим словам належало лише 0,99% від кількості складів цієї структури, а в с. а. текстах — 26,4%. Структура V вживається як на початку, так і в середині та кінці слова.

Превокальні дво- і триконсонантні сполучення відкритих структур CCV і CCCV мають загальний вигляд ST-, SR-, DR-, TR-, R_nR_w-, ZR-, STR-. Найчастіше на початку слова (складу) зустрічаються сполучення: [pr-, st-, kl-, θr-, tr-, nj-, sk-, dr-, sw-] та деякі інші. Наприклад: pro-mis, stay, cle-ver, three, new, sky, dry, swar-thy, straw. В порівнянні з попередніми періодами в новоанглійській мові в складі CCV з'явилися нові сполучення R_nR_w-, ZR-. Усі моделі превокальних сполучень приголосних утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги.

Серед закритих структур, як і в попередні періоди, найчастотнішою виявилась CVC (28,64%). Якщо у текстах трьох розглянутих періодів відкриті структури одні і ті ж, то серед закритих в новоанглійській період з'явилось 4 нових структури: VCCC (asked), CCVCCCC (trampled), CCCVCCCC (strengthened), CVCCCC (pre-sumptions).

Автор не поділяє точку зору деяких вчених про те, що кінцеві сполучення приголосних, серед яких є сонант, вважаються окремими складами. Про це свідчить те, що в англійській мові такі складні ніколи не виступають як окремі слова (порівн. в чеській мові vlk, prst, krk, hrb). Можливо є рация виділяти в англійській мові складні та квазіскладні.

У превокальній позиції в закритих структурах може бути, як і в відкритих, до трьох приголосних, і за своїми моделями ці сполучення приголосних нічим не відрізняються від превокальних сполучень відкритих складів. Це ST-, SR-, TR-, DR-, R_nR_w-, ZR-, STR-. Наприклад: stop, flask, plant, dream, news, views, strength. Всі вони утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги.

Поствокальні сполучення в 12 із 16 закритих структур мають у своєму складі від 2-х до 5-ти приголосних і характеризуються — в порівнянні з превокальними — більш різноманітними змінами напруги. Вони утворюють висхідну напругу (тільки деякі двоконсонантні): east [-st]; низхідну: ends [-ndz], helps [-lps], aunt [-nt]; рівну: act [-kt], nerves [-vz]; низхідно-висхідну: action [-k{n}], strangle [-ŋgl]; висхідно-низхідну: nuisance [-sps] та інші зміни напруги. В структурах з чотирма і більше приголосними в кінці складу (і слова) утворюються так звані двовершинні зміни напруги.

За морфемним складом відкриті структури в новоанглійських текстах, так само, як і в попередні історичні періоди, можуть мати одну морфему, частину морфеми або частину морфеми (кореневої) + морфему (афікс). Рідко склад вміщує 2 морфеми: n|og. Закриті ж структури в англійській мові цього періоду часто мають 2 морфеми: day|s, рідше — 3: ques|tion|ed, sta|tion|s, і дуже рідко 4 морфеми: strengthened ['streŋ|θ|n|d]. Порівнюючи з попередніми періодами, в новоанглійській мові реалізація в складі до 4-х морфем свідчить про велику інформативну насиченість складу і в цілому про компресію інформації в мовленні.

В з а к л ю ч е н н і підсумовуються результати досліджень, подаються загальні висновки:

1. Співвідношення відкритих і закритих структур змінювалось в різні історичні періоди розвитку англійської мови, але вже в досліджуваних текстах д. а., с. а. і н. а. періодів перевагу мають закриті склади (в д. а. вони складають 53,86%, с. а. 52,36%, н. а. 55,31% від загальної кількості проаналізованих складів). В мові діє тенденція закритого складу (див. рис. 3).

2. Кількість різновидів структури складу поступово збільшувалась: в д. а. текстах їх виявлено 15, в с. а. — 16 і в н. а. 20. Це збільшення відбувалось за рахунок нових закритих структур і спричинялось змінами в некоренових морфемах (наприклад, послабленням граматичної значимості в суфіксі та флексії).

3. В усі три періоди структурами з найбільшою частотою вживання виявились CV, CVC і VC, яким відповідно належить перше, друге і третє місце. Вони покривають в д. а. текстах до 77,67% структур, в с. а. — 77,8%, в н. а. 74,0%.

4. Відкриті структури складу давньоанглійської мови збереглись в с. а. і н. а. текстах (CV, V, CCV і CCCV). Причому, як вже відмічалось, структурі CV завжди належало і зараз належить перше місце за частотою вживання серед усіх структур (див. таблицю 1). Ранг же інших структур змінювався в різні періоди: структура V в д. а. займала восьме місце, в с. а. — п'яте і в н. а.

п'яте; структура CCV була на п'ятому місці в д. а., в с. а. і в н. а. — на восьмому; структура CCCV — в д. а. на десятому, як і в с. а., а в н. а. перемістилась на одинадцяте місце.

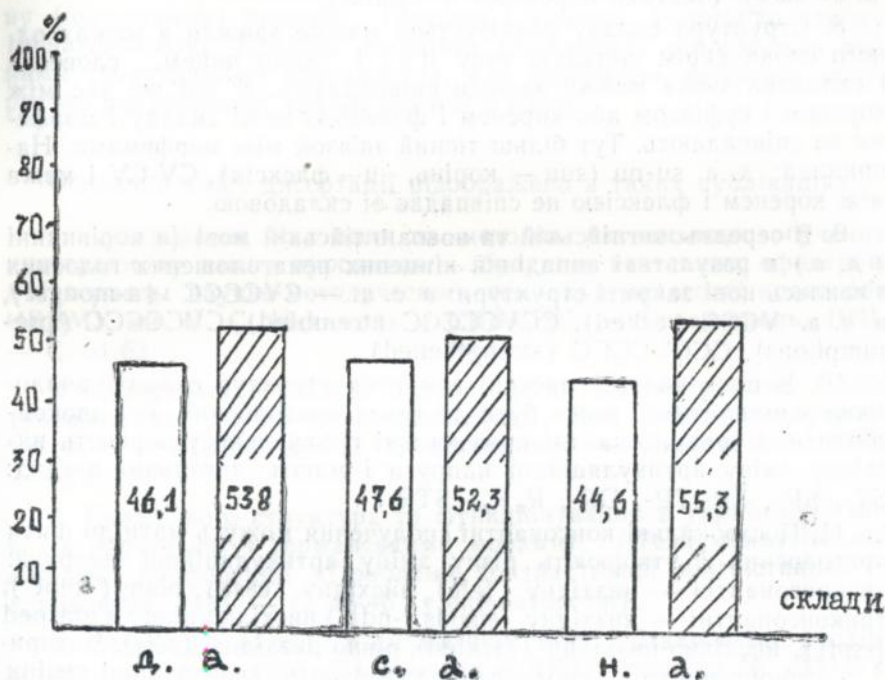

Рис. 3. Співвідношення відкритих і закритих складів у текстах англійської мови в різні періоди її розвитку.

5. Починаючи з д. а. періоду, в структурах складу відбувся перерозподіл частоти їх вживання як результат певних фонологічних процесів в с. а. та н. а. періодах; а саме: перенесення наголосу в словах, що були запозичені з французької мови, послаблення і випадіння ненаголошених голосних в кінці слова, спрощення деяких двоконсонантних і триконсонантних сполучень, вокалізація ряду приголосних і т. п. Деякі складів з відкритих перетворились у закриті, а деякі закриті стали відкритими, кількість закритих складів збільшилась, серед них з'явилися нові структури.

6. У превокальній позиції відкритих структур складу в англійській мові будь-якого періоду може бути не більше трьох приголосних. Двоконсонантні сполучення мають загальний вигляд ST-, SR-, TR-, DR-, R_n R_w-, триконсонантні STR-, всі вони утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги.

7. В межах одного відкритого складу як у д. а., так і в с. а. та н. а. текстах може реалізуватись частина морфеми (кореня, суфікса), одна морфема, частина морфеми+морфема або дві морфеми. Наприклад: д. а. sa-gu (корінь car-), с. а. tree (корінь), н. а. ea-su (частина кореневої + суфікс).

8. Структура складу реалізується майже завжди в межах одного слова (крім випадків типу *It's*) і, таким чином, словесна і складова межа майже завжди співпадають. В той же час між коренем і суфіксом або коренем і флексією межі складу і морфеми не співпадають. Тут більш тісний зв'язок між морфемами. Наприклад: д. а. su-pu (*sun* — корінь, -u— флексія), CV-CV і межа між коренем і флексією не співпадає зі складовою.

9. В середньоанглійській та новоанглійській мові (в порівнянні з д. а.) в результаті випадіння кінцевих ненаголошених голосних з'явилися нові закриті структури: в с. а. — CVCCCC (*a-mongst*), в н. а. VCCC (*asked*), CCVCCCC (*trembled*), CVCCCC (*pre-sumptions*), CCCVCCCC (*strengthened*).

10. В превокальній частині закритих структур складу, аналогічно з відкритими, може бути до трьох приголосних. Всі двоконсонантні і триконсонантні превокальні сполучення утворюють висхідну зміну артикуляційної напруги і мають загальний вигляд: ST-, SR-, ZR-, TR-, DR-, R_nR_w- STR-.

11. Поствокальні консонантні сполучення можуть мати до п'яти приголосних і утворюють різну зміну артикуляційної напруги: двоконсонантні — низхідну (*felt*), висхідну (*cast*), рівну (*kept*); триконсонантні — низхідну (*stands* [-ndz]) висхідно-рівну (*grasped* [-spt]), висхідно-низхідну (*pickled*), рівно-низхідну (*acts*). Чотири- і п'ятиконсонантні сполучення утворюють двовершинні зміни напруги: висхідно-низхідну (*questioned* [-stʃnd]), низхідно-низхідну (*strengthened* [-ŋθnd]), низхідно-висхідно-низхідну (*pre-sumptions*). Варто відмітити, що поствокальні три- і більше консонантні сполучення не утворюють висхідної зміни артикуляційної напруги.

12. Якщо в д. а. і с. а. текстах закриті структури складу в основному мали 1-1,5 морфеми, інколи - 2 морфеми в одному складі, то в н. а. кількість закритих структур, що мали 2 і 3 морфеми, різко збільшилась (у зв'язку з випадінням голосних із складотворчих суфіксів): talk¹ed, ask¹s, (2 морфеми); ques¹tion¹ed, station¹s (3 морфеми); streng¹th¹en¹ed (4 морфеми). Тут наочно відображена тенденція до збільшення лінгвістичної інформації в межах одного складу (явище компресії в мовленні).

13. В процесі розвитку англійських структур складу в різні періоди історії мови чітко простежується стягнення складів у напрямку до кореня, в результаті чого багато трискладових слів перетворились у двоскладові, а потім в односкладові. Наприклад:

д. а. ci-ri-ce (CV-CV-CV) → с. а. chur-che (CVC-CV) → н. а. church (CVC); д. а. fēo-wer-ða (CV-CVC-CV) → с. а. four-the (CVC-CV) → н. а. fourth (CVC).

14. В слові необхідно розрізнити початкову, фонетично сильну (наголошену) позицію, середню і кінцеву, фонетично слабку (ненаголошену). Подібне позиційне розрізнення утворюється різними сполученнями приголосних, але фонетично найбільш контрастно представлені крайні позиції в слові.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Аудирование как один из методов активизации обучения иностранному языку курсантов — будущих вахтенных офицеров. //Материалы научно-методического семинара педагогов-новаторов ЧВВМУ им. П. С. Нахимова и СВВМИУ. — Севастополь, 1991. — С. 61-63.

2. Методическое пособие к курсу фонетики английского языка (упражнения, тексты по аудированию). Для курсантов-переводчиков. — ЧВВМУ им. П. С. Нахимова. — Севастополь, 1992. — 40 с.

3. Склад, його структура та функціонування в українській мові (в порівнянні з германськими мовами). //Тези міжвузівської наукової конференції «Проблеми контрастивної лінгвістики». — Кіровоград, 1993. — С. 45-46 (у співавторстві).

4. Структура складу в англійській мові. Діахронічне дослідження. — Одеса, 1994. Депоновано в ДНТБ України № 1003 УК 94 від 15.05.94. — 49. с.

5. Структура складу в англійській мові та особливості її розвитку. //Зб.: «Склад і слово в діахронії: слов'янські та германські мови. — Одеса, 1994. — С. 22-33 (прийнято до друку).

Наврин

Підписано до друку 18.07.94. Формат паперу 60×84¹/₁₆
Об'єм 1 д. а. Замовлення 283/94.
Тираж 100 екз.

Типографія Севастопольського
військово-морського інституту

AB 30.581